

VAN ROODE EN ZWARTE SLAVENJAGERS EN VEEHOEDERS ♀ 217

aaneengesloten stroom dwars over het tuinpad, door het bloembed een meter of tien ver tot in de border, waar ze onder een groote pol van *Sedum spurium* de grond in gingen, de werkstertjes ijverig sjouwend met larven en poppen, zoo nu en dan een opvallend groote koningin braaf meestappend in het gelid. Dat duurde zoo twee dagen onverminderd voort, een indrukwekkende vertooning van dit kleine grut, maar natuurlijk passeerden dezelfde werksters meermalen heen en terug om nieuwe larven te halen. Een paar dagen later hadden ze zich bedacht en stroomde de geheele kolonie langs dezelfde route naar de oude nestplaats terug, om de volgende dag opnieuw van meening te veranderen en de uittocht weer in de eerste richting te beginnen. Thans schijnen ze toch definitief de nieuwe woning te prefereren, tot spijt van de huisvrouw-tuinierster, die het ergste vreest voor haar mooie *Sedum*-plant.

J. HEIMANS.

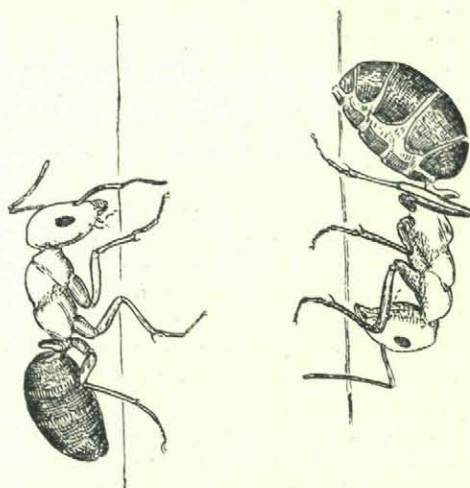
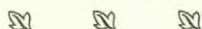

Fig. 3. De omhoog gaande slanke lijn en de volgezogen neerdalende; veehoudende Roode Boschmieren (*Formica rufa* ♀).

VEERTIG JAREN STAATSBOSCHBEHEER.

Veertig wel heel voorspoedige jaren. Ik herinner mij nog heel goed, hoe in het eind van de vorige eeuw de Staat weer eens aandacht gaf aan bebossching, nadat in 1871 Thorbecke het zelfopofferend werk van Staring niet meer wenschte te steunen. Maar in 1894 werd dan besloten tot bebossching in de Schoorlsche duinen en op Texel. De zorg daarvoor werd opgedragen aan de Heidemaatschappij, destijds zelf nog een jong en onervaren lichaam. Deze begon in Schoorl zeer terecht met de verdelging van de konijnen en op Texel helaas met de vernieling van het landschap aan de Fonteinnol onder de leuze van „draineeren, draineeren”. Men wist toen nog niet beter. Vier jaar later werd het Staatsboschbeheer opgericht en nog tien jaar later nam dit reeds een belangrijke plaats in, niet alleen in den Nederlandschen boschbouw, maar ook in de Nederlandsche Natuurbescherming. En nu, na een bestaan van veertig jaren zien wij het jeugdige, krachtige, Nederlandsche Staatsboschbeheer als een lichaam van hooge maatschappelijke beteekenis met doelstellingen ver uitgaande boven de armetierige opvattingen van de negentiende eeuw. En het Gedenkboek, dat nu voor mij ligt, is een fraai getuigenis voor de beschaving van Nederland in de eerste helft van de twintigste eeuw. Het is een mooi handig kwarto boek, zonder overlading, zonder gebral, smaakvol en sober geïllustreerd en met een degelijken inhoud, rijk aan informatie, rijk ook aan gedachten ter overweging. Dat kan ook niet anders, want alle hoofdstukken zijn geschreven door deskundigen, door werkers, die hun arbeid beschouwen als een levenstaak voor den geheelen mensch, voor dag en nacht.

Eerst krijgen we van den Directeur zelve een keurig hoofdstuk geschiedenis: hoe de onbenoemde zuigeling van 1894 opgroeide tot een groote figuur. Het Staatsboschbeheer werkt thans met een personeel bestaande uit 1 directeur, 2 inspecteurs, 16 houtvesters, 1 adjunct houtvester, 1 technisch ambtenaar, 30 boschwachters eerste-klasse, 15 boschwachters, 4 aspirant boschwachters, 1 opziener der gebouwen, 1 referendaris, 34 administratieve ambtenaren, 49

personen in tijdelijke en hulpdienst, 131 vaste arbeiders en een aantal losse arbeiders dat stijgen kan tot vele honderden. Het budget sloot voor het jaar 1937 met ruim één miljoen gulden. Dit is heel wat anders dan „geen cent meer”. Nu is Den Haag tegenover het Staatsboschbeheer ook nog niet altijd even coulant geweest, maar daarover zwijgt Dr. v. Steyn tactvol.

De vorige directeur E. D. van Dissel geeft in hoofdstuk II een en ander over de ontwikkeling van den boschbouw in de 19e eeuw, ten onzent. Hier lezen wij niet zonder spijt, dat wij niet „rijp” waren voor de uitmuntende regelingen en opwekkingen, die uitgingen van de regeeringen van de Bataafsche Republiek, van het Koninkrijk Holland en van het Keizerrijk Frankrijk. Daarin was reeds veel vervat van wat wij tegenwoordig als prijzenwaarde nieuwigheden beschouwen, zelfs de landschapsarchitect krijgt reeds een goede kans. Doch na Waterloo was daar verder geen sprake van en dan volgt het treurig tijdperk, dat zoowel Staat als gemeenten zich van hun woeste gronden trachten te ontdoen. Het kroondomein gaf eenige veiligheid, Koning Willem III bepleitte in 1856 ook de stichting van een boschbouwschool, maar de regering wilde er niet aan. Het duurde tot 1887 eer de bekende G. A. van Swieten-boschbouwschool te Frederiksoord werd opgericht en tot 1897 eer de Staat zelve besloot tot den aankoop van woeste gronden.

In Hoofdstuk III zet de directeur van de Nederlandsche Heidemaatschappij Ir. J. P. van Lonkhuyzen de beteekenis van het bosch in Nederland uiteen, niet alleen als noodzakelijk productiebosch, maar ook als recreatie-oord, voor verbetering van klimaat en bodem, voor hygiëne etc.

De Inspecteur F. W. Malsch behandelt de boschwetgeving, waarin vooral van belang zijn de Nood-boschwet van 1917, die vervangen werd door de Boschwet van 1922 en de Natuurschoonwet van 1928. Het spreekt vanzelf, dat de eerlang te verwachten Natuurbeschermingswet voor den boschbouw ook van groote beteekenis zal zijn.

Houtvester J. J. A. S. van Alphen heeft het in het volgend hoofdstuk over de Staatsbemoeiing met de bebosching van gemeentegronden. Dit is tegenwoordig een zeer waardevol gedeelte van de werkzaamheid van het Staatsboschbeheer, waarvan vooral de provincies Noordbrabant, Limburg en Gelderland profiteren en het heele Nederlandsche volk ook, want nu komen ook hier gezonde wetenschappelijke grondslagen tot hun recht, evenals een rationeele natuurbescherming.

Dezelfde grondslagen en beginselen komen ook te pas bij de Werkverschaffing, waarover Ir. Wessels een zeer belangrijk hoofdstuk geeft. Werkverschaffing en boschbouw staan vanouds op goeden voet met elkander en het is niet meer dan natuurlijk, dat het Staatsboschbeheer hierin thans een groote uitbreiding van zijn taak heeft gevonden en het vervult die in dit geval met groote kennis, bekwaamheid en toewijding.

Zeër aantrekkelijk is het hoofdstuk waarin C. M. van 't Hoff vertelt van het „buitengewoon mooi en animeerend werk van den houtvester”. Je zoudt zoo nog lust krijgen, houtvester te worden en geen wonder dat de „Wageningers” zich zoo gelukkig voelen en zoo'n prettigen indruk maken zoowel hier als in de Tropen. Ik wandelde eens op Java met een paar van die knapen en zei dat ik hun baan zoo benijdenswaardig vond. Ja, goed en wel, antwoordden zij, maar u vergeet, dat we de helft van den tijd op de kantoorkruk zitten voor de administratie. Van 't Hoff vindt ook, dat die tot het allernoodzakelijkste moet worden beperkt. Dit allernoodzakelijkste wordt dan tot plicht en plichtsvervulling is ook een plezier (zie Lord Avebury) en zoo is de zaak dan toch ook in orde.

Dr. Sprangers beijvert zich om aan te toonen, dat de houtteelt in ons land tot op zekere hoogte toch wel profitabel kan wezen en ik ben het geheel met hem eens. Alleen zit het snelle profijt den echten boschbouw wel eens in den weg: „Op den duur” hopen wij echter dat snelle profijt vaarwel te kunnen zeggen.

Prof. Dr. Beekman heeft het over het Boschbouwonderwijs in Nederland. Tot onze beschaming zien wij, dat tot in het eind van de vorige eeuw onze wetenschappelijke boschbouwers

hun opleiding moesten zoeken in Karlsruhe, Tharandt en Eberswalde. Het heeft mij altijd gespeten, dat men toen ook niet den weg naar Nancy heeft gevonden. Eindelijk kwam in Wageningen de leiding aan leeraren: Tutein Nolthenius, Berkhout, v. Schermbeek, de beroemde Van Schermbeek, wiens geest nog altijd onze boschbouwkundige wetenschap doorstraalt. En thans is het in Wageningen puik in orde. Ook de opleiding der boschwachters is nu goed verzorgd en daar zijn er thans onder, die hun zeer veelzijdige taak met liefde vervullen.

Nu komen een paar zorgelijke hoofdstukken: Boschbescherming door Ir. F. W. Burger en Bosch en Heidebranden van Ir. H. W. Schenkenberg van Mierop. Maar gelukkig zien wij, dat ons boschbeheer voldoende gewapend is tegen zwam en insect en vuur.

En dan: „trara, trara” komt de Voorzitter van de Boschraad Jhr. W. H. de Beaufort ons vertellen van Bosch en Wild en onze aandacht vragen voor de „macrofauna”, inclusief het Edelhert. Dat brengt ons terug naar onzen onvervaardigen Stadhouder Willem III, die de Veluwe het schoonste oord op aarde vond en de hertenjacht de nobelste ontspanning. Dat Edelhert heeft ook nu op de Veluwe een goede kans en mag wel gelden als een symbool voor de opvatting, dat wij ons „bosch” kunnen ontwikkelen tot „woud” met al het fijne en trotsche dierenleven dat daar bij behoort: vos en das en marter, korhoen, buizerd, wespandief, al de spechten, havik etc., etc., etc. Het woud waarvan wij in onze kinderjaren op school zongen, maar dat we nooit te zien kregen. Daar kwam ook in van „het wilde zwijn”, in toorn ontbrand en dat was wel griezelig.

De Beaufort plaatst de uitspraak: „Wee den boschbouwer, die het wild uit het bosch zou willen doen verdwijnen, het nageslacht zal er hem geen dank voor weten, doch veeleer om verguizen. Offers, groote offers, zal hij, in zijn oogen althans, in economischen zin moeten brengen, doch het bosch zal het wild moeten herbergen en voeden, wil het in den waren zin des woords een bosch heeten.

Zelfs het konijn (Maxwell's „ever to be accursed rabbit”) sluit hij in zijn groote hart: „Erkennen wij de waarde van het veel gesmade konijn, wanneer het in de streken waar het thuis behoort (heide en duin) voorziet in de woningnood van tallooze andere dieren, welker aanwezigheid wij noode zouden missen (bergeend, steenuiltje, tapuit enz.) ja zelfs van zijn eigen belagers (bunzing en wezel)”.

Dit gaat mij nu een beetje te ver. Vooreerst behoort het konijn hier heelemaal niet thuis en de „tallooze” lijdens aan woningnood kunnen zich zonder het konijn ook nog wel redden.

Maar dat is minder. Wij zijn de Beaufort er dankbaar voor dat hij zoo duidelijk en boeiend getuigt voor jacht en wild. In boschbouwerskringen heerscht ook wel een andere meening. Op de welbekende vergadering te Breda is men eenigszins gekomen tot wederzijds begripen en waardeeren.

Gerbranda betreedt voorzichtig het terrein van duinbebossching en erkent dat het duingebied met de daaraan gebonden klimaatomstandigheden den boschbouwer voor groote moeilijkheden plaatst. Dat geloof ik ook en acht het daarom het best, dat de boschbouwer het duin niet al te lastig valt en zich vooral er op toelegt de „omstandigheden” te verbeteren door bestrijding van de konijnen, verzorging van het waterkapitaal, beperking van betreding en dan komt het bosch op den duur haast vanzelf. Zeer te waardeeren is zijn beknopt pleidooi voor de aanplant van naaldhout in het duin ten behoeve van de recreatie voor het publiek. Een onderwerp, om nog eens uitvoerig te behandelen.

Nu komt houtvester Jansen met de bebossching van de Drentsche heidevelden, zijn levenswerk. Daar zou een heel boek over te schrijven zijn, boeiend en leerzaam en Jansen geeft daarvoor in zijn zevental bladzijden reeds een goed schema. Citeeren wij even zijn slot-alinea.

„Onuitputtelijke bronnen van werk en van het voor onze samenleving onontbeerlijke hout zijn geschapen op de eenmaal dorre Drentsche heide, welke voorheen nog geen brandhoutje kon opbrengen. Zoo zal het nieuwe bosch, door het bieden van werkgelegenheid in tijden van geringer landarbeid een zegen kunnen worden voor de Drentsche plattelandsbevolking en zal

het voor breede lagen in de behoefte aan het onmisbare boeren-gerief, bouw- en paalhout kunnen voorzien. Wanneer de natuur gedurende een langer tijdsverloop op den kunstmatigen aanleg heeft ingewerkt zal een recreatie-oord van groote beteekenis zijn geschapen. Er zal zegen rusten op dit werk der tegenwoordige generatie, waarop in dit opzicht van toepassing is de zegswijze, dat een volk dan pas waarlijk leeft, indien het bouwt aan zijn toekomst."

Onze vriend P. Boodt behandelt Bosch en beplanting in de Wieringermeer. Zijn langdurige en veelzijdige ervaring op het winderig Texel komt hierbij uitmuntend te pas en zijn ervaring wordt er verrijkt. Het zal menigeen verbazen dat Slootdorp reeds een wandelboschje rijk is en dat de bosschen van de Wieringermeer reeds meer dan elfduizend gulden hebben opgebracht. De bemanteling van de boerderijen met houtgewas levert hier dankbaar werk.

Overdijkink komt natuurlijk met de wegbeplanting in heel Nederland. Hij is al vele jaren hiermee bezig en met succes, trouw aan de beginselen, die hij zoo fraai heeft uiteengezet in „de Weg in het Landschap”.

En nu komen wij tot een uiterst belangrijk gedeelte: de bemoeiingen van het Staatsboschbeheer in zake Natuurbescherming: de Inventarisatie van het Natuurschoon in Nederland door Dr. J. de Hoog, de Beteekenis van de Natuurreservaten van het Staatsboschbeheer door Prof. Th. Weevers en het Overzicht van de Natuurreservaten van het Staatsboschbeheer door Dr. G. J. van Oordt. Uit deze hoofdstukken blijkt ten duidelijkste, dat het Staatsboschbeheer een zeer voorname plaats inneemt in de Natuurbescherming hier te lande en het vervult hier een taak, waaraan bij de oprichting maar nauwelijks werd gedacht, en in een omvang en ernst, waarvan men destijds niet het minste begrip had. De totale oppervlakte van de volstrekt als natuurreservaat behandelde gebieden beslaat iets meer dan 10.000 ha. Allereerst van belang zijn de duin- en strandreservaten op Texel. Vlieland en Terschelling, die door hun uitgestrektheid alleen reeds een groote mate van veiligheid hebben. In het Drentsch gebied liggen een aantal kleinere reservaten, die met elkander en met het nieuwe Drentsche ontginningslandschap op menige plaats mettertijd prachtige „natuur-parkwoud-landschappen” zullen vormen. Vele grenzen aan de bezittingen van de Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten en mij dunkt, het zou wel aanbeveling verdienen door samenwerking met die Vereeniging en met beiderzijdsche nieuwe aankopen het natuurmonument Dwingeloo uit te breiden tot een waarlijk indrukwekkend geheel. Op deze manier is trouwens al gewerkt op de Hapertsche heide in Brabant.

Deze groote vlucht is zeker te danken aan het gelukkig initiatief van Van Dissel in 1928 tot het instellen van een wetenschappelijke Commissie van Advies, de welbekende Commissie Weevers, die haar aanvankelijke taak ten behoeve van het Staatsboschbeheer ook zag uitgebreid tot andere Diensten en daarmee de Staat der Nederlanden een waardig figuur helpt maken in het zoo gewichtig beschavingswerk der Natuurbescherming. Wanneer straks de Natuurbeschermingswet tot stand komt, dan vindt zij een stevigen kern in het werk der Inventarisatie en de resultaten van de Commissie Weevers.

Eindelijk komen nog eenige belangrijke hoofdstukken van eminent practischen aard: Bosch-Statistiek van Prof. te Wechel, Onze Houtsoorten door Ir. J. W. L. Blokhuis. Groeiplaatsfactoren door Prof. J. H. Jager Gerlings en eindelijk van Dr. Th. C. Oudemans het Pinetum op Schovenhorst. Weliswaar behoort dit Pinetum niet tot het Staatsboschbeheer, maar het staat daar midden op de Veluwe als een getuigenis van het zelfopofferend en geestdriftig werk van den „particulier” J. H. Schober, die in het midden van de trieste negentiende eeuw op de barre heide dit naalddhout-arboretum stichtte. Zijn schoonzoon en kleinkinderen hebben het werk voortgezet en zoo mogen wij thans trotsch en verheugd zijn over dit prachtige en leerzame Pinetum van Putten. Binnenkort bestaat het honderd jaar.

En hoe zal ons land er uit zien, wanneer het Staatsboschbeheer honderd jaar bestaat? Laat ons ervoor zorgen, dat onze achterkleinkinderen tevreden kunnen zijn.

JAC. P. THIJSE.